

HÀBITAT GENERAL

PAISATGE VEGETAL

El fet de trobar-nos en una zona pròpia del clima mediterrani, però sotmesa a una forta influència continental a causa de la baixa altitud i l'exposició al sud, ens situa en un espai on hauria de dominar l'alzinar mediterrani continental. En aquests espais, l'anomenada pròpiament alzina pot ser substituïda per carrasca, difícil de distingir de l'anterior, acompanyada de pi blanc. En el sotabosc, més aviat pobre, s'introdueixen espècies heliòfiles pròpies d'espais oberts que viuen gràcies a l'escassa compacitat de les capçades dels arbres.

En els forts pendents assolellats dels indrets castigats amb incendis reiterats o transformats per la continuada activitat humana, trobem una versió empobrida de la brolla de romer. Aquestes brolles es mostren actives sobretot a l'hivern i la primavera. Cal destacar la florida blavosa de la foixarda a finals de l'hivern. Més avançada la primavera, l'albada es fa present en forma de coixinets de groc intens. A tocar de l'estiu, les tiges floríferes de la canyaferla creixen fins a atènyer més de dos metres.

En els indrets que han estat conreats fins fa poc, hi ha comunitats de prats secs encara en una fase molt primerenca de regeneració. La diferència de les característiques dels sòls que són àcids en la part inferior i calcaris en la superior pot marcar certes diferències vegetals, ja que algunes de les espècies només es desenvolupen en determinats tipus de sòl.

Fauna associada

El mosaic que ofereixen les terres conreades, les brolles i els prats que ocupen els camps abandonats i els boscos esclarissats permeten l'existència d'una gran varietat d'espècies d'animals, des de petits rèptils fins a mamífers de mida mitjana. Per damunt de totes, planegen les rapinyaires que des de les cingleres poden albirar i capturar les preses. En el medi arbrat és on es poden desenvolupar alguns herbívors i omnívors de mida gran, i també alguns carnívors. La presència d'aquesta fauna és difícil de detectar.

HISTÒRIA DE L'ESPAI, EVOLUCIÓ ECOLÒGICA

El fet de disposar d'un terme municipal força reduït va forçar els habitants de la Vilella a aconseguir el màxim aprofitament dels sòls, fins al punt que van arribar a condicionar per a ús agrícola les tarteres calcàries de sota els cingles dels Montalls.

L'espai natural ha estat totalment transformat pels humans. A partir de la fil-loxera, tot i el canvi de cultius que passen a destinar-se a la producció de fruita seca i d'oli, s'abandonen alguns dels camps. L'abandonament dels camps es va incrementar força a partir dels anys cinquanta, i en l'actualitat és pràcticament total en l'espai que transitarem. El procés de recuperació era força avançat, però va patir una forta sotragada per culpa del paorós incendi que va afectar tots aquests indrets l'any 1984.

Edició: Parc Natural de la Serra de Montsant. Continguts fotogràfics: PEDRÀ, C. Pedagogia ambiental. Il·lustracions: Isabel Mae.

Regulacions i normativa

- Respecteu els senyals, els panells informatius.
- Cal que seguïu els senders i camins. La circulació motoritzada només és permesa per les pistes forestals obertes al públic.
- Admireu la vegetació amb respecte, no recol·lecteu elements vegetals si no voleu alterar un espai natural.
- Si trobeu qualsevol animal, no el molesteu ni el captureu. Gaudiu amb la seva observació.
- Respecteu tots els elements del patrimoni arquitectònic
- És expressament prohibit fer foc.
- No embruteu la muntanya amb les vostres deixalles.
- En tot moment heu d'atendre les indicacions dels agents rurals, del personal acreditat del Parc i dels propietaris i veïns de les terres.

Entitat patrocinadora

DIPUTACIÓ DE
TARRAGONA

Parc Natural de la Serra de Montsant
Tel. 977 82 73 10
E-mail: pnmontsant.dmah@gencat.net
<http://www.parcscatalunya.net>

ITINERARI DE FLORA

Hàbitat

BROLLES DELS ROGERETS LA VILELLA BAIXA

Parc Natural
de la Serra
de Montsant

Generalitat de Catalunya
Departament de Medi Ambient
i Habitatge

La Vilella Baixa

El poble de la Vilella Baixa està situat al fons de la vall del riu Montsant en la confluència amb el riuet d'Scala Dei. El territori és accidentat. Els vessants sud-occidentals de la serra de Montsant cauen encinglerats damunt de la vall dels dos rius des d'una alçada en el terme municipal de 650 m. Tret dels espais més abruptes, la major part del terme es conreava en un passat no gaire llunyà. Des dels inicis, el poble formava part de la baronia episcopal de Cabacés, que depenia del bisbe de Tortosa. La població va créixer molt al llarg del segle XIX, però a partir de la fil·loxera va tornar a davallar fins a establitzar-se al voltant dels 200 habitants. Van tenir-hi rellevància diversos fets bèl·lics relacionats amb les guerres carlines. L'edifici més notable és l'església de Sant Joan Baptista, d'estil neoclàssic. Són notables els ponts, alguns arcs dels quals són d'època romànica, que permeten travessar els cursos fluvials just en el lloc de la seva confluència. L'orografia del terreny va propiciar la construcció de cases de força alçada en el coster del riu, que poden tenir més de 6 plantes a la banda de la vall. Aquesta visió ha portat a qualificar el poble com la Nova York del Priorat.

Hi ha diversos cellers i establiments que acullen els visitants.

Aquest itinerari s'endinsa en els Rogerets i permet transitar per espais antigament conreats que estan en diferents fases de reconstrucció de la vegetació mediterrània. Proposem d'observar la diversitat que proporciona aquest espai gràcies a les variacions del substrat i a les modificacions climàtiques produïdes pels lleugers canvis d'exposició entre els costers i les fondalades.

Característiques ambientals

Recorregut pels costers de llicorell, d'arenisques roges i de materials calcaris sota la dingleira dels Montalts. És una zona càlida i àrida a l'estiu, amb sòls que drenen amb facilitat les precipitacions i fan ben difícil la vida dels vegetals. **Sòl.** Trànsit de llicorella present a la part baixa del recorregut a sòls formats per l'acumulació de sediments procedents de l'erosió dels gresos i conglomerats rojos del buntsandstein i del rocam calcari de les dingleires dels Montalts; també del triàsic.

Climatologia. Clima mediterrani àrid caracteritzat per la sequera i la forta insolació estival i pels hiverns curts i moderats. De juny a setembre se superen els 20° en les temperatures mitjanes, i les màximes superen els 40° en més d'una ocasió. La temperatura mitjana es mou al voltant dels 15° amb una oscil·lació tèrmica diària acusada. Les precipitacions presenten una mitjana de 500 mm anuals. Poques nevades. Hi ha al voltant de 40 dies de glaçades, amb registres molt baixos en les fredorades hivernals a causa de la inversió tèrmica que també provoca la presència de boires.

Elements singulars

ELS ROGERETS

Vistós tormo amb erosió eòlica alveolar que presideix tot el recorregut en la part ascendent. És format per conglomerats rojos del triàsic inferior (*buntsandstein*) compostos per graves de quars erosionades que en sedimentar-se van ser cimentades per argiles. Aquestes roques poc solubles a l'aigua són principalment erosionades per les partícules i la humitat que transporta el vent. La superfície de la roca és coberta de líquens de diferents colors, força vistosos en les èpoques en què la humitat els permet el màxim vital.

VEGETALS SINGULARS

Presència de poblacions importants del gavó de peu de pardal (*Ononis ornithopodioides*), espècie que a Catalunya només es troba en aquest indret. Canyaferla (*Ferula communis*), una mena de fonoll que s'espiga a partir de juny i que pot originar una tija de més de 3 m.

La ruda (*Ruta chalepensis*) es delatarà a causa de la seva discutible olor.

PRAT SABANOIDE D'ALBELLATGE

En el recorregut final del costat dret del barranc dels Pics, abans d'iniciar la baixada, podem observar a l'altra vessant en les vinyes abandonades els prats que ocupen parcialment l'espai. Són formacions herbàcies amb aparença de fenàs alt, amb recobriments mitjà dominada per l'albellatge (*Hyparrhenia hirta*), graminia pròpia de les sabanes africanes que té al vessant sud de Montsant el seu límit occidental.

CONSTRUCCIONS DE PEDRA SECA

Mostres silents de la dedicació humana a fer productius els costers. Hi ha una bona mostra de barraques de tros, marges, aigüeres per conduir l'aigua de pluja, anjubs i camins empedrats, actualment abandonats i en desús, però que suporten força bé el pas del temps.

Barraca de pedra seca.

Estepa blanca.

Cingle dels Montalts.

ITINERARI DE FLORA

Hàbitat

BROLLES DELS ROGERETS LA VILELLA BAIXA

Desnivell: 100 m, de 240 a 340 m.

Punt de sortida: Revolt de la carretera T-702 prop del cantó del Barrot, al capdamunt del poble. Tornada al mateix lloc.

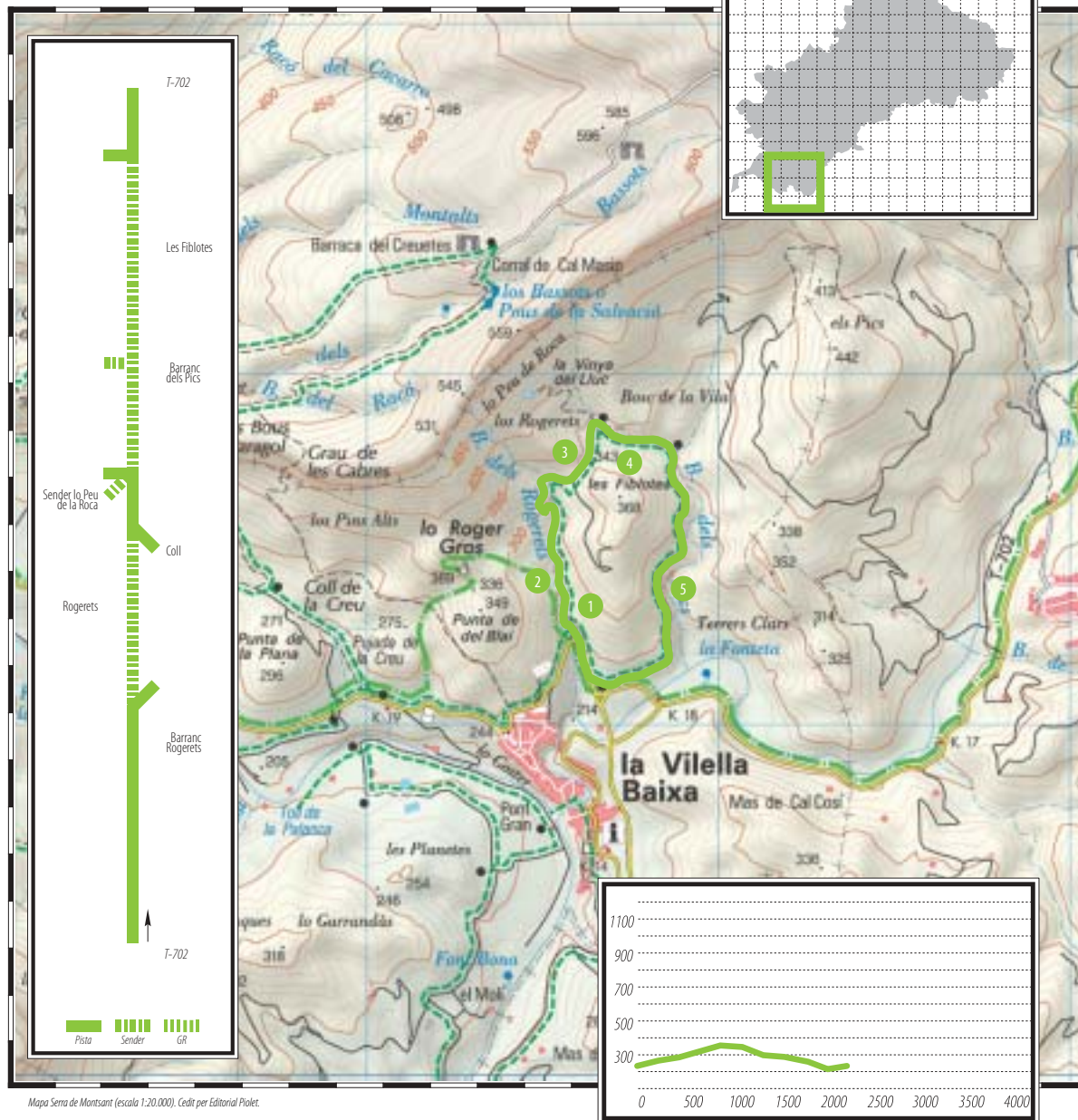
Temps del recorregut: ¾ d'hora de temps de marxa; cal afegir-hi el temps que s'estigui aturat.

Distància del recorregut: 2 km.

Recomanacions: És bona qualsevol època de l'any, especialment l'hivern i a la primavera, època de florida de moltes espècies característiques de les brolles; no són recomanables les hores de forta insolació de l'estiu; cal dur calçat adequat per caminar per senders.

Recorregut: Segueix en bona part l'itinerari III dels senders senyalitzats de la Vilella Baixa: sender del Peu de la Roca.

La carretera T-702 que passa per la part de dalt del poble de la Vilella Baixa fa un fort revolt per poder superar el barranc dels Rogerets. En l'indret hi ha un pal indicador de les rutes de Turisme de Catalunya. Prenem el camí que puja per la banda esquerra del barranc. Hi ha alguns camps de conreu i costers abandonats [1][2]. El camí fa alguns revolts i s'introdueix en un bosc esclarissat [3]. Després de travessar el fons del barranc arribem a un nou senyal. A mà esquerra surt un sender que permet continuar l'ascens fins al peu dels Rogerets. Immediatament arribem al coll que separa els Rogerets de la punta de les Fiblotes. Des d'aquí podem fer una aproximació opcional a la formació geològica dels Rogerets; un senderall que surt a mà esquerra del coll hi duu. Si continuem per la pista agrícola arribem a un nou indicador. Per tornar al punt de partida, seguirem cap a la dreta pel camí empedrat que baixa pel costat esquerre del barranc [4] fins al lloc on conflueix amb el barranc dels Pics, el qual primer seguirem pel seu llit i després per la seva banda dreta. Passem al costat d'un dels pocs illots de vegetació natural que s'han salvat dels incendis. El sender baixa suauement i guanya altura respecte del barranc que albirem ben encaixat al fons de la vall [5]. Baixem fort fent ziga-zagues i al cap de poc tornem a la carretera.

COMUNITATS VEGETALS

ESPAI. Camí de carro que puja per la banda dreta del barranc dels Rogerets. En una banda hi ha camps de conreu abandonats de no fa gaire temps amb la presència de diverses herbes anuals i perennes, i en l'altra zones actualment conreades. Sòl característic de llicorell.

COMUNITAT. Llistonar típic. És una comunitat terofítica del país de l'alzinar dominada per una gramínia fina, el llistó, que hi dona nom. És característica de sòls rics en nutrients, com ara els camps de conreu abandonats.

Herbassar de ripoll i olivarda. Comunitat densa i rica en teròfits i espècies perennes, amb el domini durant tot l'any de l'olivarda, caracteritzada per una intensa florida a la tardor, i el ripoll, amb la florida quan fa bon temps. És la primera etapa de successió de la vegetació de camps agrícoles desatesos o conreus abandonats propers a nuclis habitats

ESPAI. Fons del barranc dels Rogerets. La presència discontinua d'aigua en els costers del barranc dona lloc a una sèrie d'espècies, ja siguin arbres, seguint el curs de l'aigua: canyar, llentiscler, aladern, murtra, arítyol, pi blanc, lledoner, roldor, server, àlber. En els indrets on el pendent no ha permès l'activitat agrícola, s'observa una vegetació atapeïda que cobreix quasi totalment el llit del barranc. En aquest indret apareixen taques en què la murtra és dominant.

COMUNITAT. El murtrar. La murtra, dins el context mediterrani, cerca ambients relativament humits en les fondalades que ocupen els alzinars esclarissats i forma una bosquina impenetrable. És una planta de fons de vall que va acompanyada d'altres arbusts propis dels límits de l'alzinar.

ESPAI. Zones no conreades en els pendents, marges abandonats. Aquest espai fa temps que ha deixat de patir l'acció antròpica i és en una fase de regeneració més avançada. Hi destaca una quantitat considerable de pins blancs cremats que van aparèixer a partir dels primers abandonaments, però que van patir l'incendi de l'any 1984.

COMUNITAT. Brolla de romer amb albada. Les brolles de romer són un dels estadis més difosos de degradació dels alzinars en el país calcarí del vessant sud, i aquesta en concret la podríem definir com una versió empobrida de la típica brolla de romer. Es caracteritza per la gran abundància d'albada, espècie d'important interès i amb una gran vistositat en el moment de la floració pel groc intens de les seves flors. Destaquen en el conjunt la foixarda i la canyaferla: aquesta última és una espècie rara en el nostre país.

ESPAI. Coll del darrere de la punta de les Fiblotes. Aquí som en el punt més alt del recorregut, que passa per un sender empedrat entre conreus abandonats.

COMUNITAT. Brolla de romer amb albada. Trobem el mateix tipus de comunitat que en l'espai anterior, però amb més densitat de pins i algunes espècies noves per la mica de variació en l'orientació. Com dèiem, es caracteritza per la important abundància d'albada, i la presència destacable d'altres espècies com la foixarda i la ginesta junciforme. La diferència rau en la densitat que presenta la vegetació, que fa pensar en una garriga. Hi podem distingir els diversos estrats, tot i que l'arbustiu alt i l'arbori són formats per individus més aviat aïllats.

ESPAI. Fons del barranc dels Pics. El sender passa pel vessant assolat, però podem observar força bé el fons del barranc. El fort pendent dificulta l'accés al fons de la vall, i caldrà afinar bé la vista per observar-ne els detalls, però l'existència d'un cordó vegetal lligat a un curs d'aigua és ben evident. La presència circumstancial d'aigua a la zona dona les condicions necessàries per a l'aparició d'una sèrie d'exemplars en l'estrat arbori propis dels boscos de ribera.

COMUNITAT. Albereda en fase de lenta reconstitució. La presència esporàdica però abundant d'àlbers i pollancrees joves propis d'aquesta comunitat de vegetació de ribera fa pensar que podria haver-hi existit en el passat, i que podria tornar a existir en un futur, segurament, llunyà. El fet de no poder acostar-nos al fons del barranc impedeix d'identificar altres elements propis d'aquesta comunitat.

Espècies

En aquest itinerari podeu trobar:

ARBRES. Aladern, pi blanc, lledoner, server, àlber, pollancre, alzina, aladern de fulla estreta, càdec

ARBUSTOS I LIANES. Olivarda, llentiscler, murtra, arítyol, roldor, canya, romer, foixarda, esparreguera, arçot, albada, ginesta junciforme, coscoll, ruda, vosc, matapoll, lligabosc, maçanella, ruac, gavó espinós, crespinel·l o arròs de pobre, sàlvia de bosc

HERBES. Ripoll, panical, herba cabruna, fonoll, cugula, canyaferla, lleteresa, càrex de bosc, tarró, albellatge